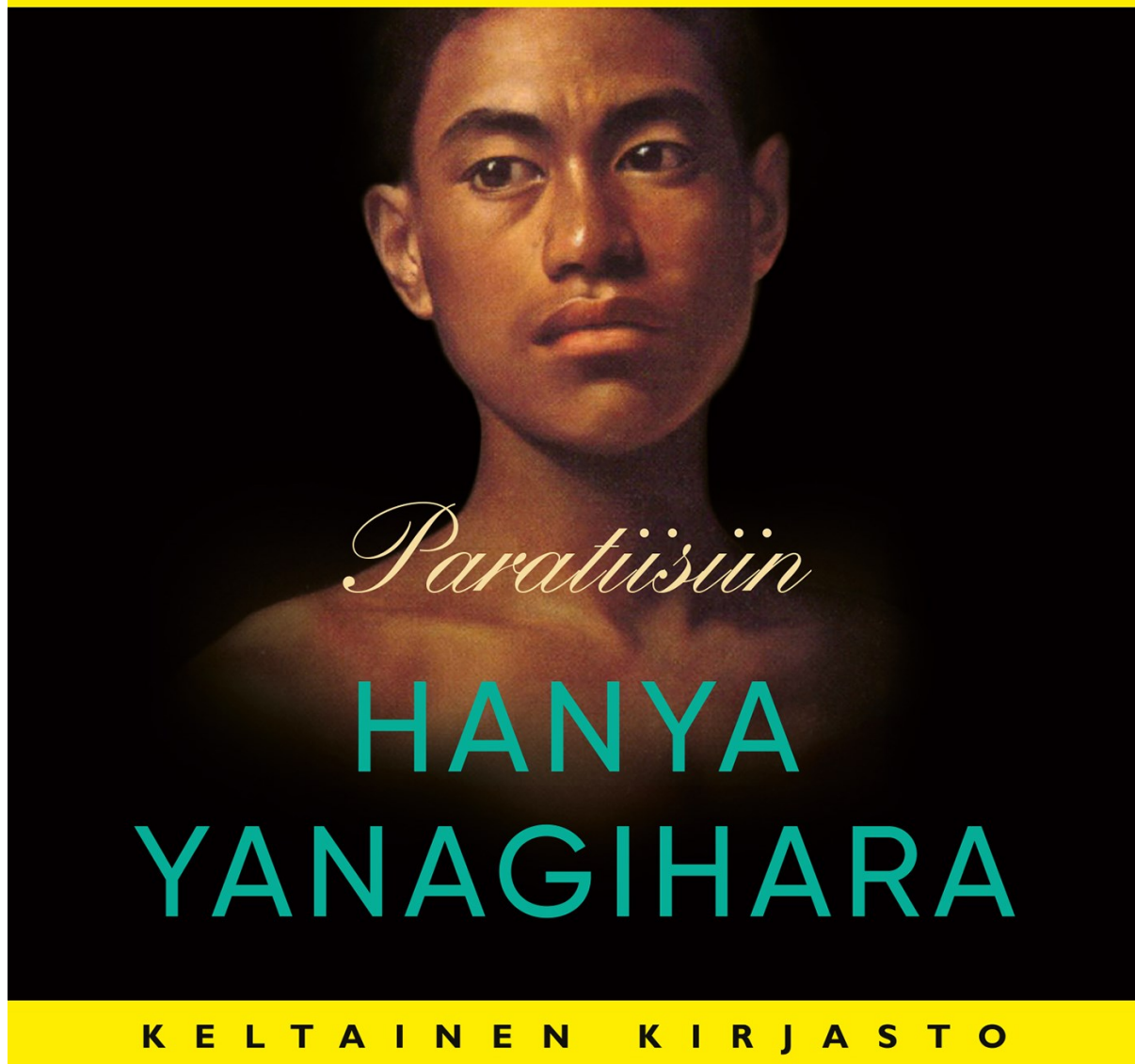


# Hanya Yanagihara: Paratiisiin

AM/31 ADMIN

K E L T A I N E N   K I R J A S T O



**Kohti tuntematonta** – RIITTA VAISMAA (10.10.2022)

Hanya Yanagiharana aiemmin suomennettu *Pieni elämä* (2017) oli suuri syy tarttua kirjailijan uusimpaan teokseen *Paratiisiin*. Muistijälki *Pienestä elämästä* on yhä voimakas, vieläkin kylmät väreet kulkevat selkäpiissä. Myönnän, että tämä vaikutti romaanin *Paratiisiin* lukukokemukseeni. Ontotta kai hyvä, että kirjailija uudistuu ja löytää uusia teemoja ja uusia tapoja kirjoittaa. Silti *Pienen elämän* kaipuu jäyti läpi koko yli 900 sivun luku-urakan. *Pienen elämän* vielä valtavampi sivumäärä ei tuntunut aikanaan paljolta, nyt sivuja olisi riittänyt vähempikin. Paikoin lukeminen puudutti.

*Paratiisiin* ei ole uusi *Pieni elämä*. Sen toivossa teokseen ei tule tarttua. Homoseksuaalisuus ja miesten suuri osuus teosten henkilögallerioissa on lähes ainoa yhdistävä tekijä.

*Paratiisiin* koostuu kolmesta osasta, joista kunkin välissä on noin 100 vuotta. Kaikkia osia yhdistää suhtautuminen homoseksuaalisuuteen, Yhdysvaltojen New Yorkin Washington Square, isovanhempien ja muutoinkin suvun ja perheen merkitys sekä aivan loppua lukuunottamatta sukujen vakaa asema ja henkilöiden varakkuus. Yanagiharän teemoihin kuuluvat myös etnisyys ja ihonväri.

*Paratiisiin* on niin runsas ja monimerkityksinen, että kokonaisuuden hahmottamista olisi voinut auttaa muutama excell-taulukko. Yanagihara mm. kierrättää samoja nimiä kautta vuosisatojen. Minulle ei selvinnyt, mihin hän tällä pyrkii, koska varsinaisesti nimillä leikkimisestä ei vakavassa teoksessa liene kyse. David-nimisiä on paljon, mutta aina he eivät ole päähenkilöitä. Edward-nimiset taitavat kaikki olla enemmän tai vähemmän hulttioita, Adams-nimiset taas ovat hovimestareita. Taulukointi olisi keties myös auttanut hahmottamaan nimien lisäksi eri paikkojen merkityksen, samoin osien ja niiden teemojen yhtymäkohdat. Suhtautuminen homoseksuaalisuuteen avautuu ilman apuvälineitä.

Yanagihara suhtautuu luovasti päähenkilöihin. Ensimmäisessä osassa on tavanomaisessa katsannossa päähenkilö. Toisessa osassa on ainakin kaksi päähenkilöä, isä ja poika, jotka ovat osan edetessä yhä löyhemmin tekemisissä toistensa kanssa, kylläkin toistensa ajatuksissa. Kolmanen osan päähenkilö muuttuu tapahtumien edetessä ja vanhetessaan lähes toiseksi henkilöksi, ja hänen pojantyttärensä nousee henkilönä isoisänsä rinnalle.

Ensimmäisessä osassa Yanagihara vie lukijansa 1800-luvun lopulle USA:n sisällissodan jälkeiseen aikaan. New York on osa ns. Vapaita osavaltioita, jotka muodostavat vain pienen mutta silti varakkaan osan USA:sta. Vapaat osavaltiot ovat näennäisen liberaaleja. Naimisiin saa mennä kenen kanssa tahansa, ja samaa sukupuolta edustavien miesten ja naisten väliset avioliitot ovat tavallisia. Yanagiharän kuvaamassa rikkaassa suvussa ns. tavalliset liitot ovat harvinaisia. Suvun perustamat orpokodit, jonne tulee lapsia maan köyhistä osista, takaavat lasten saamisen saman sukupuolen vanhemmille.

Suvun erikoinen ja sairaalloinen poika David ei löydä paria, isoisän ehdokkaat eivät miellytä. Kun David tapaa Edwardin, köyhän musiikinopettajan, suvun vapaamielisyydelle tulee raja. Yllättäen saamaton David pitää päänsä ja on lähdössä häntä todennäköisesti huijaavan rakkaansa kanssa lämpimään länteen, farmille Kaliforniaan, paratiisiin.

*Paratiisiin*-teoksen jokaisessa osassa ollaan lähdössä tuntemattomaan paratiisiin, jonne päätyemisestä ei ole takeita. Kaikki kolme avointa loppua kuuluvat teoksen parhaisiin oivalluksiin.

Toisen osan tapahtumat ajoittuvat 1900-luvun lopulle. Erityisesti homoseksuaalien maailmassa eletään aidsin leimaamaa aikaa, jolloin homosuhteet kuitenkin hyväksytään tavallisena asiana. Tämän osan esittelyssä teoksen takakannen teksti lupaa muuta kuin mitä osassa tapahtuu. Aidsin alkuajan pelko ja vaikutus, jonka monet lukijat vielä muistavat, jää hyvin vähälle kuvaukselle, lähes sivuseikaksi.

Toisen osan David on kotoisin Havaijilta. Hän on ajatunut New Yorkiin, missä hän ajattelee Havaijille jäänyttä isäänsä. Tämä osa on teoksen laajin ja samalla vaikein seurattava. Takautumana kuvataan Davidin lapsuus Havaijilla, mutta pääosan vie oudon ja sairaalloisen isän kuvitteellinen puhe pojalleen. Isän kummallinen sairaus ja siitä paraneminen ja hänen lähtönsä poikansa luo paratiisiin tuntuu epäuskottavalta.

Tässä osassa on keskeistä Havaijin historia ja saarten liittäminen USA:han. Jotta kokonaiskuvan olisi saanut, olisi tarvittu rutkasti tietoa niin Havaijista kuin sen suhteesta USA:han ja eri ryhmien suhtautumisesta liitokseen. Havaijilaisen yhteiskunnan ja tapakulttuurin tuntemusta olisi myös tarvittu. Kun näitä pohjatietoja ei ole – enkä usko kovin monella suomalaisella romaaninen lukijoilla olevan – lukeminen on ajoittain puuduttavaa. Teema on kiinnostava, mutta liika on liikaa. Osuus tuntuu iralliselta, vaikka sitä käsitellään satoja sivuja.

Havaijiin palataan vielä kolmannessa osassa, missä keskeiset henkilöt ovat muuttaneet saarelta New Yorkiin ja missä tavataan muitakin Havaijilta lähteneitä. Näiden henkilöiden ratkaisujen kuvaamiseen ja ymmärtämiseen ei olisi tarvittu edellisen osan pitkästyttävää historiaa.

Kolmannessa osassa eletään 2000-luvun loppua. Takautumina kuvataan myös tapahtumia 2000-luvun puolivälistä lähtien. Näiden avulla selvitetään päätymistä teoksen lopun täydelliseen ja kauheaan dystopiaan. Kaikesta kauhusta huolimatta ja etenkin koronan vielä kummitellessa keskuudessamme kolmas osa on *Paratiisiin*-teoksen puhuttelevin ja antoisin.

Miespari on muuttanut poikansa Davidin kanssa Havaijilta New Yorkiin. Toinen puolisoista on virustutkija, jolla ei olisi ollut etenemismahdollisuuksia kotisaarellaan. Charles Griffith – ties kuinka mones samanniminen – tutkii etenkin pandemioita aiheuttavia viruksia.

Pandemioita on puhjennut noin parinkymmeneen vuoden välein. Tahti kiihtyy ja kuolleisuus lisääntyy. Parantuneillakin on pysyviä vaurioita, usein esim. hedelmättömyyttä ja henkisiä ongelmia. Yhteiskunnallinen ilmapiiri kiristyy, ja lopulta eletään totaalissa, kaikkea kansalaisten elämää valvovassa pakkoyhteiskunnassa. Näkymä tuntuu kauhistuttavalta ja pelottavalta muttei valitettavasti mahdottomlta. Aluksi hyvä työpaikka ja yhteiskunnallinen asema suo etuoikeuksia,

mutta hiljalleen kaikki muuttuu ja varallisuuskin hupenee. Kukaan ei ole turvassa, kaikkien asiat tiedetään, urkintakoneisto on kattava.

Homot saavat alkuun elää melko rauhassa. Monet solmivat kulissiavioliittoja, jollaiseen joutuu myös Griffithin pojan tytär, joka kärsii pandemian jälkiseurauksista. Hänelle Griffith huolehtii järjestetyn avoliiton, jotta tytöllä olisi joku huolenpitäjä isoisän jälkeen. Kolmannen osan alkupuolen uraa tekevästä Griffithistä sukeutuu välittävä ja rakastava isoisä. Hänkin joutuu pelkäämään asemansa puolesta. Hän taiteilee valtion uskollisen palvelijan ja toisinajattelijan roolien välillä. Poliisivaltiossa valtio vetää pidemmän korren.

Homojen asema kiristyy, salailu lisääntyy. Lopulta hyväksytään laki, jolla homojen keskeiset avioliitot kielletään. Teoksen alkuosan, 1800-luvun lopun liberalismista ei jää mitään jäljelle.

Maailmassa on toisenlaisiakin valtioita. Isoisä pyrkii järjestämään pojantyttäreelleen mahdollisuuden paeta ystävänsä luo Uuteen Biritanniaan elämään vapaata elämää. Kenties Charlie pääsee paratiisiin.

Yanagihara kertoo takaumat Griffithin kirjeinä kollegalleen, ystävälleen ja entiselle rakastetulleen Uuteen Britanniaan. Jäin ihmettelemään ratkaisua. Mietin, eikö kehitystä kohti täydellistä dystopiaa olisi voinut kuvata normaalina kerrontana. Mitä lisäarvoa kirjemuoto tuo? Monet kirjeistä ovat niin pitkiä, että jopa unohtaa lukevansa kirjeitä.

*Paratiisiin* on ehdottomasti kiinnostava ja ajatuksia herättävä teos. Takakansi käyttää mm. adjektiivia säkenöivä. Paremmin teosta kuvaisivat sanat mielenkiintoinen, informatiivinen ja lopulta kauhistuttava ja pelottava.

Arto Schroderuksen suomennos on ennako-odotusten mukaisesti laatutyötä.

**Hanya Yanagihara:** *Paratiisiin* (To Paradise). Suom. Arto Schroderus. Tammi 2022. 905 s.

**Riitta Vaismaa** on kirjallisuuskriitikko